

THEORETICAL BASIS OF TAX ACCOUNTING

Rizayeva Shahzodaxon Fozil qizi

is a teacher of Navoi public health technical school named after Abu Ali Ibn Sina.

Abstract: *The article demonstrates with concrete examples that Financial and management in international standards of financial reporting if accounts are recorded as a component of accounting, in the next period, "cost accounting", "strategic accounting", "ecology accounting" concepts are covered as a subsystem of accounting.*

Keywords: *Accounting, Macroeconomics, Tax accounting, Economic accounting.*

SOLIQLAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI

Rizayeva Shahzodaxon Fozil qizi

Navoiy Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Anotasiya: *Maqolada fan va texnika rivojlangan hozirgi paytda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarida moliyaviy va boshqaruv hisoblarni buxgaltyeriya hisobining tarkibiy qismi sifatida qayd etilgan bo'lsa, keyingi davrda iqtisodiy adabiyotlarda "coliq hisobi", "strategik hisob", "ekologiya hisobi" tushunchalari buxgaltyeriya hisobining quyi tizimi sifatida yoritilmoqda*

Kalit so'zlar: *Buxgalteriya, Makroiqtisodiyot, Soliq hisobi, Xo'jalik hisobi.*

Amir Temur davlatni boshqarishda hisobga, shu jumladan soliq hisobiga ham alohida e'tibor byergan. Bobomiz o'zlarining "Temur tuzuklari" tarixiy kitobida soliq hisobi to'g'risida quyidagilarni e'tirof etganlar: "Yana har bir o'lkaga uch vazir tayinlashlarini buyurdim. Bulardan biri raiyat uchun (bo'lib), undan yig'iladigan oliq – soliqlarning undirilishini kuzatib, hisobotini olib borsin. Oliq – soliq miqdori, soliq to'lovchilarning nomlarini yozib borsin va raiyatdan yig'ilgan mablag'ni saqlasin. Ikkinchi vazir sipoh ishlarini boshqaradi. Sipohga byerilgan va byerilishi lozim bo'lgan mablag' hisobini olib borsin. Uchinchi vazir esa daraksiz yo'qolgan kishilar, kelib-ketib yuruvchilar (sayohatchilar va savdogarlar), har xil yo'l bilan yig'ilib qolgan hosil, aqldan ozganlarning mol-mulki, vorissiz mol-mulkni, qozilar va shayxulislomlarning hukmi bilan olingan jarimalarni tartibga keltirsin»

Xo'sh, soliq hisobining shakllanish zaruriyati nimadan kelib chiqdi? Rus iqtisodchisi A.V.Brizgalinning qayd etishicha, "1994 yilning oxirlariga kelib, soliqqa tortish tizimining takomillashishi natijasida, buxgaltyeriya hisobini soliqqa tortish maqsadiga bo'ysindirish, butun hisob tizimini qayta qurish va qayta moslashuv zaruriyati vujudga keldi". Bozor iqtisodiyoti sharoitida hisob integratsiyalashuv o'rniga

diffyereentsiallashuv tomon rivojlanmoqda. Hisob yangi turining, shu jumladan soliq hisobining paydo bo'lishi ilmiy fikrlarning progressivlashuvining natijasidir.

Soliq hisobining kelib chiqishi – bu buxgalyeriya (moliyaviy) hisobi bilan soliqqa tortish tizimini kesimida, ya'ni ularning o'zaro bog'liqligining natijasidir.

Ma'lumotlardan foydalanuvchilar manfaatiga qarab hisobning uchta turi bo'lib, ular moliyaviy, boshqaruv va soliq hisoblaridir. Bularning har birining o'z maqsadi, vazifasi, ob'ekti, predmeti va metodi bor.

SHuni qayd qilish lozimki, bugungi kungacha soliq hisobi tushunchasi me'yoriy-hujjatlarda iqtisodchi olimlar va amaliyotchilar tomonidan turlicha talqin etib kelinmoqda. Jumladan, Rossiya Fedyeratsiyasi Soliq kodeksining 25-bobi 313-moddasida soliq hisobi quyidagicha ta'riflangan: “Soliq hisobi – boshlang'ich hujjatlar asosida foyda solig'i bo'yicha soliqqa tortish bazasini aniqlash uchun Soliq kodeksida belgilangan tartibga mos ravishda guruhlangan ma'lumotlarning umumlashtirilgan tizimidir” 3 . Bu ta'rifda soliq hisobi faqat foyda (daromad) solig'ini soliqqa tortish bazasini aniqlash uchun kyerakli bo'lgan ma'lumotlar tizimini ko'zda tutgan. SHu sababli, soliq hisobiga tor ma'noda ta'rif byerilgan. Bizning fikrimizcha, soliq hisobining ob'ekti faqat foyda solig'i emas, balki u yoki bu mamlakatda amal qilayotgan barcha soliq va boshqa majburiy to'lov turlari hisoblanadi. Rossiya Fedyeratsiyasining Soliq kodeksi 25-bob, 313-moddasida quyidagicha yozilgan: “Soliq to'lovchilar hisobot (soliq) davri natijasiga ko'ra soliqqa tortish bazasini soliq hisobi ma'lumotlari asosida hisoblaydi”. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining “Soliqni hisobga olish” deb nomlangan 10- moddasida quyidagicha yozilgan: “Yuridik shaxslarning daromadlari va soliqlarini hisoblab chiqish uchun ular bo'yicha tegishli chegirmalar, to'lov to'langan vaqt va pul kelib tushgan sanadan qat'iy nazar, ular taalluqli bo'lgan hisobot davrida buxgalyeriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq aks ettiriladi”. Bu qiyoslashdan xulosa shuki, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksida “soliq hisobi” alohida moddada bayon etilgan. Bunda respublikamiz iqtisodiyoti va soliq tizimining o'ziga xos xususiyatlari hisobga olingan. Yuqoridagilardan kelib chiqib, “soliq hisobi»ga quyidagicha ta'rif byerish mumkin: Soliq hisobi – bu xo'jalik yurituvchi sub'ektlar tomonidan to'lanadigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha soliqqa tortish bazasini aniqlash va soliq hisobotlarini tuzish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni hisobga olish tizimidir. Ushbu ta'rifga asoslangan holda soliq hisobining vazifasini, maqsadini quyidagicha bayon etish mumkin. Soliq hisobining vazifasi – bu hisobot davrida soliq va boshqa majburiyat to'lovlarni to'g'ri hisoblash uchun zarur bo'lgan ishonchli ma'lumotlarni hisobga olish, hamda ichki va tashqi foydalanuvchilarni zaruriy ma'lumotlar bilan ta'minlashdan iborat.

buxgalyeriya hisobi moliyaviy, boshqaruv va soliq hisoblaridan tashkil topgan. Moliyaviy hisobning yakuni sifatida moliyaviy hisobotlar tuzilsa, boshqaruv hisobi natijasida boshqaruv qarorlari ishlab chiqiladi, soliq hisobining yakuniy natijasida esa soliqlar bo'yicha hisobot tuziladi. Moliyaviy, boshqaruv va soliq hisoblari bir-biri bilan

bog'liq bo'lib, bir-birini ma'lumotlar bilan to'ldiradi. Bu esa, buxgaltyeriya hisobi axborotlaridan foydalanuvchilar uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni to'liq olish imkoniyatini byeradi

REFERENCES:

1. Abdullayeva Sh.Z.. Pul muomalasi va kredit. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
2. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan 3-nashri – T.: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «FAN» nashriyot davlat korxonasi, 2019. – 592 b.
3. Abduraxmanova G.Q. Kichik biznesda aholini ish bilan ta'minlash. Monografiya. –T.: “Iqtisodiyot”, 2014. -216 b.
4. Aybeshev H. va boshq. Marketing asoslari. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.